

ชื่อโครงการวิจัยเชิงนโยบายทางด้านการเกษตร
การเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจากคาร์บอนเครดิตสู่การเกษตรที่ยั่งยืน
Increasing income for farmers by carbon credit business to sustainable agriculture

กลุ่มมัชฌานู

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

1. ดร.สุมาลี	ศรีสุกรวานิชย์
2. นางสาวเกศ	อัสวทองกุล
3. นายจักรกฤษณ์	พันธ์หนอง
4. นายฐานวัฒน์	สิทธิพงศ์ธนกุล
5. ดร.ธีร์	ภวังคนันท์
6. นายธีรยุทธ	ฉิมพิทักษ์
7. นายนรุธ	สุขสมาน
8. นายประพันธ์	ลีปายะคุณ
9. นายเพิ่มพูน	โรจนสกุล
10.นางสาววิณัฐภา	วรรณจำรัส
11.ดร.ชญ์พัฒน์	ทวีสิทธิาพล
12.นางสาวสมพิศ	วงศ์ปัญญา

ข้อเสนอโครงการวิจัยเชิงนโยบายทางด้านการเกษตร
กลุ่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตร วิทยาการเกษตรระดับสูง รุ่นที่ 4
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคน พืช และสัตว์ โดยเฉพาะภาวะโลกร้อนและภัยพิบัติทางธรรมชาติ สาเหตุสำคัญเกิดจากการสะสมของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น ได้แก่ 1) การเผาเชื้อเพลิง เเผาป่า และเผากองขยะที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ 2) การทำปศุสัตว์และนาข้าว การใช้ที่ดินในพื้นที่ชุ่มน้ำ การสูญเสียก๊าซและน้ำมันจากท่อส่ง การสะสมขยะในหลุมฝังกลบหรือบ่อบำบัดสิ่งโสโครกแบบปิดทึบทำให้ปริมาณก๊าซมีเทนเพิ่มมากขึ้น 3) การใช้สารคลอโรฟลูโอโรคาร์บอน (CFCs) ในตู้เย็นและเครื่องปรับอากาศ 4) การใช้ก๊าซฮาโลน (Halon) ในระบบดับเพลิงและกระบวนการผลิต 5) กิจกรรมทางการเกษตรและการใช้ปุ๋ยที่ปล่อยก๊าซไนตรัสออกไซด์ จากข้อมูลข้างต้นการผลักดันกิจกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือสนับสนุนกิจกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในทุกสาขาการผลิตกับผู้ประกอบการและชุมชนเพื่อลดปริมาณของเสียซึ่งเป็นสาเหตุให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมและสูญเสียสมดุลจึงเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมมากที่สุด

ด้วยเหตุนี้ในหลายประเทศได้มีการทำข้อตกลงที่จะร่วมมือกันรักษาอุณหภูมิโลก ไม่ให้สูงขึ้นเกิน 2 องศาเซลเซียส เมื่อเทียบกับระดับก่อนยุคอุตสาหกรรม โดยตั้งเป้าหมายไว้ที่ 1.5 องศาเซลเซียส โดยมีการสร้างความร่วมมือกำหนด (Nationally Determined Contributions หรือ NDCs) ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการลดการปล่อยมลพิษระดับชาติ (ชยन्नธ์ รักษากัญจน์, Co-Founder FINNOMENA) ดังนั้นประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิกจึงกำหนดเป้าหมาย เป็นแผนปฏิบัติการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ปี พ.ศ. 2564 – 2573 ซึ่งประกอบด้วย 3 แผนหลัก ได้แก่ 1) แผนอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2558 – 2579 (Energy Efficiency Plan: EEP2015) มีเป้าหมายลดความเข้มการใช้พลังงาน (Energy Intensity: EI) ลงร้อยละ 30 ในปี พ.ศ. 2579 (ค.ศ. 2036) เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) ซึ่งจะดำเนินการใน 4 กลุ่มเศรษฐกิจ คือ (1) ภาคอุตสาหกรรม (2) ภาคอาคารธุรกิจ อาคารของรัฐ (3) ภาคที่อยู่อาศัย และ (4) ภาคขนส่ง 2) แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พ.ศ. 2558 – 2579 (Alternative Energy Development Plan: AEDP2015) มีเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทน โดยพิจารณาถึงศักยภาพแหล่งพลังงานทดแทน ที่

สามารถนำมาพัฒนาได้ทั้งในรูปของพลังงานไฟฟ้า ความร้อน และเชื้อเพลิงชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 30 ของการใช้พลังงานขั้นสุดท้ายในปี พ.ศ. 2579 3) แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2561 – 2580 (Power Development Plan: PDP2018) มีแนวทางในการจัดทำแผน 4 ข้อหลัก คือ (1) ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน (2) จัดสรรโรงไฟฟ้าหลักเพื่อความมั่นคงรายภูมิภาคตามความจำเป็นและเพียงพอต่อการรักษาความมั่นคงของระบบไฟฟ้า (3) พลังงานหมุนเวียนมีนโยบายรับซื้อเป็นรายปีตามนโยบายการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนและรับซื้อด้วยราคาไม่เกินกว่า Grid Parity เพื่อรักษาระดับราคาไฟฟ้าขายปลีกไม่ให้สูงขึ้น (4) นโยบายอนุรักษ์พลังงานสามารถพิสูจน์ความเชื่อมั่นด้วยคุณภาพและสามารถแข่งขันด้วยราคาไม่เกินกว่า Grid Parity แผนปฏิบัติการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ปี พ.ศ. 2564 – 2573 สาขาพลังงาน มีเป้าหมายลดก๊าซเรือนกระจกได้ไม่น้อยกว่า 82 ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า ภายในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) เมื่อเทียบกับกรณีปกติ โดยมียุทธศาสตร์ที่ใช้ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการลดก๊าซเรือนกระจก 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขับเคลื่อนการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ สาขาพลังงาน ยุทธศาสตร์ที่ 2 เตรียมความพร้อมสำหรับการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ สาขาพลังงาน ในระยะยาว และยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (แผนปฏิบัติการลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ปี พ.ศ. 2564 – 2573, กระทรวงพลังงาน)

ด้วยเหตุนี้คณะผู้จัดทำโครงการ จึงมีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการเกษตรวิถียั่งยืน พร้อมกำหนดกลยุทธ์การพัฒนามาตรฐานสนับสนุนภาคการเกษตรในการเพิ่มรายได้จากคาร์บอนเครดิต รวมถึงประสานความร่วมมือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนกระบวนการเพื่อลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญและเป็นไปตามข้อตกลงความร่วมมือในระดับประเทศ

วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจากคาร์บอนเครดิต
2. เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรที่ยั่งยืนสู่การผลิตที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำ
3. เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย ในภาพรวมและภาคการเกษตร

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

1. ผลผลิต (Output) และตัวชี้วัดผลผลิต (Output Index)
 - 1.1 ข้อมูลการพัฒนาเกษตรกรที่ยั่งยืนจำนวน 10 แห่ง ในพื้นที่ภาคกลาง

1.2 ข้อมูลผลการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรจำนวน 10 แห่ง สำหรับการตรวจประเมินในพื้นที่ภาคกลาง

1.3 ร่างคู่มือ แผนกลยุทธ์การพัฒนาเกษตรกรที่ยั่งยืน 1 เรื่อง

2. ผลลัพธ์ (Outcome) และตัวชี้วัดผลลัพธ์

เกษตรกรในพื้นที่ภาคกลาง 10 แห่ง มีความพร้อมในการเข้ารับการตรวจประเมินผลการพัฒนา อย่างน้อย 7 แห่ง และมีการผ่านการรับรองเป็น เกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืน ซึ่งสามารถปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกสู่ชั้นบรรยากาศของโลกได้

ขอบเขตของโครงการ

ในการจัดทำโครงการครั้งนี้ ผู้จัดทำได้ดำเนินการใน 3 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้ คือ

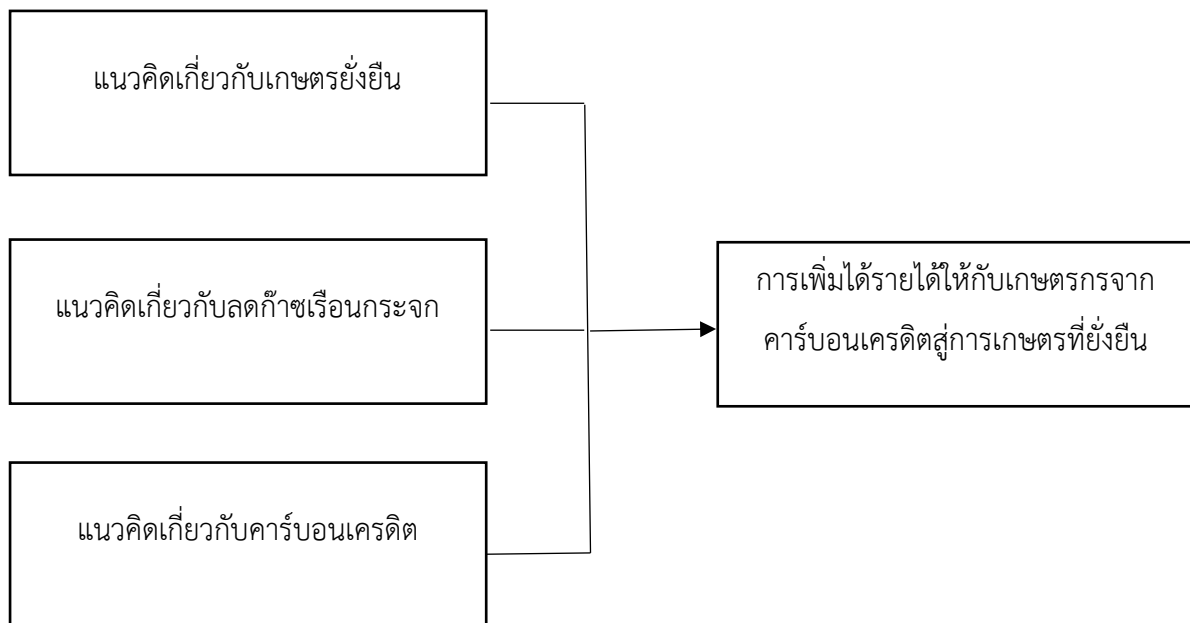
1. การทดสอบใช้ตัวชี้วัดการพัฒนาเกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคกลางจำนวน 10 แห่ง ซึ่งมีการดำเนินการขั้นตอนประกอบด้วย
 - 1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย แผนปฏิบัติงาน บทความ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ วารสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การเกษตรที่ยั่งยืน การเพิ่มรายได้จากคาร์บอนเครดิต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 ยกระดับพัฒนาเกษตรกรโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรที่ยั่งยืน และความรู้เกี่ยวกับการหารายได้จากคาร์บอนเครดิต การขยายตลาด การทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรในการรองรับการเปลี่ยนแปลง และลดการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม
 - 1.3 ตรวจสอบและติดตามความคืบหน้าของโครงการ
 - 1.4 ประเมินผลการพัฒนาเกษตรกร
2. การสำรวจสถานะการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการกักเก็บคาร์บอนในพื้นที่เกษตรกรในพื้นที่ภาคกลางตัวอย่าง 10 แห่ง
 - 2.1 สำรวจปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อนยกระดับงานพัฒนารูปแบบตามตัวชี้วัด
3. การจัดทำร่างคู่มือ/แผนกลยุทธ์การพัฒนาเกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากคาร์บอนเครดิต
- 3.2 เกษตรกรมีวิถีเกษตรที่ยั่งยืนลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
- 3.3 ประเทศไทย สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย

ในภาพรวมและภาคการเกษตร

กรอบแนวคิด

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

โครงการเรื่อง การเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจากคาร์บอนเครดิตสู่การเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ผู้จัดทำโครงการได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเกษตรยั่งยืน
 - 1.1 ความหมายของการเกษตรกรรมยั่งยืน
 - 1.2 แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
 - 1.3 ตัวชี้วัดการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรรมยั่งยืน
 - 1.4 รูปแบบของระบบเกษตรยั่งยืน
 - 1.5 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับการก๊าซเรือนกระจก
 - 2.1 ความหมายของก๊าซเรือนกระจก
 - 2.2 สาเหตุของการเกิดภาวะเรือนกระจก
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคาร์บอนเครดิต
 - 3.1 ความหมายของคาร์บอนเครดิต
 - 3.2 ตลาดคาร์บอนเครดิต
 - 3.3 วิธีการซื้อขายคาร์บอนเครดิต
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเกษตรยั่งยืน

1.1 ความหมายของเกษตรยั่งยืน

ในการให้ความหมายของเกษตรยั่งยืน คำว่าความยั่งยืน มาจากภาษาอังกฤษคำว่า sustainability ตามพจนานุกรมอธิบายความหมายคือ การดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องหรือความสามารถในการดำรงอยู่โดยไม่มีวันสูญหายไป เมื่อนำมาใช้ในทางการเกษตร จึงหมายถึง ศักยภาพในการผลิตที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องโดยไม่ทำให้ฐานทรัพยากรทรุดโทรมหรือสูญสิ้นไป (วิฑูรย์ ปัญญากุล, 2544)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้นิยาม คำว่าเกษตรกรรมยั่งยืน คือ “ระบบการทำการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศ โดยจะต้องช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในไร่นาและสิ่งแวดล้อม และลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้ได้มากที่สุดและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีผลตอบแทนที่จะให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน”

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้ให้ความหมายของเกษตรกรรมยั่งยืนว่า “เป็นระบบเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผสมผสานและเชื่อมโยงระหว่างดินการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์การเลืกรหรือลดการใช้ทรัพยากรจากภายนอกที่อาจเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมและ/ หรือสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนเน้นการใช้เทคนิคที่เป็นหรือปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการธรรมชาติของท้องถิ่น นั้น ๆ”

เกษตรกรรมยั่งยืน หมายถึง ระบบการเกษตรที่ผสมผสานโดยรูปแบบและวิธีการทำการเกษตรอย่างยั่งยืน จะขึ้นอยู่กับศักยภาพและความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่และการตัดสินใจเลือกของเกษตรกร ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ใน ภูมินิเวศ ฐานความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์การทำการเกษตรที่สั่งสมของเกษตรกร

1.2 แนวทางการพัฒนาระบบเกษตรยั่งยืน

การพัฒนาระบบเกษตรยั่งยืน ประกอบด้วยหลัก 2 ประการคือ

(1) การหาวิธีการที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น โดยประยุกต์ใช้องค์ประกอบต่างๆ ในระบบไร่นา ได้แก่ พืช สัตว์ ดิน น้ำ ภูมิอากาศ และอื่นๆ เพื่อให้องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ เกื้อกูลกันมากที่สุด

(2) วิธีการที่จะพึงพาการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกให้น้อยที่สุดเพื่อเสริมส่วนที่ขาดหรือบกพร่องในระบบนิเวศน์หรือเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ภายในไร่นา โดยเน้นการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน และป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

1.3 ตัวชี้วัดการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรรมยั่งยืน

มูลนิธิเกษตรยั่งยืน (2546, หน้า 23) ได้อธิบายไว้ว่ามีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ในระบบการผลิตทางการเกษตรโดยทั่วไปราคาของผลผลิตและรายได้จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร ระบบการผลิตแบบนี้เรียกว่า “เศรษฐกิจการตลาด” (Market economy) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงพอบริโภคภายในครอบครัว 2) ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตพืชโดยเฉพาะดิน และน้ำหลังจากได้มีการทำการเกษตรเป็นเวลานาน ทรัพยากรเหล่านี้ได้เสื่อมโทรมลงเป็นอันมาก เทคโนโลยีดังกล่าวสามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน แต่ผลกระทบจากการใช้ปัจจัยดังกล่าวเมื่อเวลาผ่านไปหลายๆปี ทำให้สภาพดิน น้ำและระบบนิเวศเสื่อมโทรมเปรียบเทียบกับระบบการผลิตของเกษตรยั่งยืน และ 3) ความยั่งยืนทางด้านสังคมเกษตร ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ยังยากจนจะเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1 เริ่มใช้ปี พ.ศ. 2504 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับปัจจุบัน เกษตรกรก็ยังจนอยู่ ฉะนั้นระบบการผลิตทางการเกษตรในระบบปฏิวัติเขียวที่ผ่านมา 4 ทศวรรษนั้นยังไม่สามารถฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้นกว่าเดิม ระบบการผลิตเกษตรกรรมแบบยั่งยืนจะเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร ที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน พร้อมทั้งอนุรักษ์สภาพสิ่งแวดล้อมจะเป็นการสร้างครอบครัว ชุมชนและสังคมให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

นันทิยา หุตานุวัตรและณรงค์ หุตานุวัตร (2547) ได้สรุปตัวชี้วัดการปรับเปลี่ยนสู่เกษตรกรรมยั่งยืน มีตัวชี้วัดสำคัญ 3 ประการ คือ

(1) การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์

เป็นสิ่งสำคัญเพราะการทำเกษตรกรรมยั่งยืนมิได้ทำเฉพาะเรื่องวิธีการผลิตหรือเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นการทวนกระแสของเกษตรกรกระแสหลักและกระแสบริโภคนิยมเกษตรกรต้องเปลี่ยนความเชื่อและกระบวนความคิดตลอดจนความพึงพอใจถึงระดับจิตวิญญาณ

(2) ความรู้และความสามารถพัฒนาความรู้ได้

เพราะการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืนจะไม่เป็นการผลิตแบบหยุดนิ่ง (Static) แต่เป็นการผลิตที่มีพลวัต (Dynamics) โดยเกษตรกรต้องปรับตัวเข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ให้ทันต่อ

สภาพทางเศรษฐกิจ และปรับตัวให้รับกับสภาพสังคมและการเมือง เกษตรกรต้นแบบจึงต้องแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา สามารถพัฒนาความรู้ด้วยการทดลองปฏิบัติจริงในฟาร์ม รวมทั้งสามารถแก้ปัญหาได้

(3) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ

เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญมาก มิได้หมายถึงการมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือผลผลิตเท่านั้น แต่คือ การมีอาหารบริโภคที่เพียงพอของครอบครัวซึ่งทำให้ลดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ลดรายจ่ายด้านการผลิต ตลอดจนการเพิ่มการออมที่อยู่ในรูปของความอุดมสมบูรณ์ของฟาร์มและการออมในรูปของความรู้และความสามารถแสวงหาความรู้

สำนักงานปรักระหวางเกษตรและสหกรณ์ (2554) ได้สรุปความยั่งยืนที่เกิดจากการทำระบบเกษตรกรรมยั่งยืนแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ ดังนี้

1. ความยั่งยืนทางมิติเศรษฐกิจ มีผลผลิตที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก เนื่องจากกิจกรรมต่างๆ มีการเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดการประหยัด นอกจากนี้ยังมีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการแปรรูปและขยายกิจกรรมทางการตลาด ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรในอนาคต
2. ความยั่งยืนทางมิติสังคม สร้างความปลอดภัยทางอาหารและสุขอนามัยปลูกจิตสำนึก ใส่ใจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตร ทำให้เสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับครัวเรือนและชุมชน ลดอัตราการอพยพแรงงานและลดปัญหาครอบครัว มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในชุมชน ส่งผลให้เกิดสังคมแห่งความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร และสืบสานวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป
3. ความยั่งยืนทางมิติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ รวมไปถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและความสมดุลต่อระบบนิเวศในพื้นที่ เนื่องจากมีการลด ละ เลิก การใช้สารเคมีต่างๆ อีกทั้งยังก่อให้เกิดระบบการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 รูปแบบของระบบเกษตรยั่งยืน

กลุ่มจัดการฟาร์มและเกษตรกรรมยั่งยืน กองวิจัยและพัฒนาางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ได้กำหนดรูปแบบของระบบเกษตรยั่งยืน สามารถจำแนกได้ทั้งหมด 5 แบบ ได้แก่

1. เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) เน้นกิจกรรมการผลิตมากกว่าสองกิจกรรมขึ้นไปในเวลาเดียวกัน และกิจกรรมเหล่านี้เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้มากขึ้น จากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินที่มีจำกัดในไร่นา ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จุดเด่นคือ เป็นการจัดการความเสี่ยง (Risk management) และการประหยัดทางขอบข่าย (Economy of scope)

2. เกษตรอินทรีย์ (Organic Agriculture) เน้นหนักการผลิตที่ไม่ใช้สารอินทรีย์เคมีหรือเคมีสังเคราะห์แต่สามารถใช้อินทรีย์เคมีได้เช่น สารสกัดจากสะเดา ตะไคร้หอม ข่าหรือสารสกัดชีวภาพ เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ทรัพยากรดิน

จุดเด่นคือ เป็นการสร้างความปลอดภัยด้านอาหาร (Food safety) ให้แก่ผู้บริโภค

3. เกษตรธรรมชาติ (Natural Farming) เน้นหนักการทำ เกษตรที่ไม่รบกวนธรรมชาติหรือรบกวนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการไม่ไถพรวน ไม่ใช้สารเคมีและไม่กำจัดวัชพืช แต่สามารถมีการคลุมดินและใช้ปุ๋ยพืชสดได้

จุดเด่น คือ เป็นการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศ (Rehabilitation of ecological balance) และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก

4. เกษตรทฤษฎีใหม่ (New Theory Agriculture) การเกษตรตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เน้นให้เกษตรกรมีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้ (self – sufficiency) ให้มีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนแบ่งเป็น 3 ชั้น

ชั้นที่ 1 การแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวน ๆ เพื่อผลิตเลี้ยงตัวเองเป็นเบื้องต้น

ชั้นที่ 2 รวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์

ชั้นที่ 3 การติดต่อซื้อขายเชิงธุรกิจ เช่น บริษัท โรงสีร้านสหกรณ์ เป็นต้น

เน้นหนัก การจัดการทรัพยากรน้ำ ในไร่นาให้เพียงพอเพื่อผลิตพืชอาหาร โดยเฉพาะข้าวเอาไว้บริโภคในครัวเรือนรวมทั้งมีการผลิตอื่นๆเพื่อบริโภคและจำหน่ายส่วนที่เหลือแก่ตลาดเพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียง

จุดเด่น คือ เป็นการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร (Food security) ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือน

5. วนเกษตร (Agroforestry) เน้นหนักการมีต้นไม้ใหญ่และพืชเศรษฐกิจหลายระดับที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์ป่าไม้ของพืชหรือสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่เกื้อกูลกันทั้งยังเป็นการเพิ่มพื้นที่ของทรัพยากรป่าไม้ที่มีจำกัดได้อีกทางหนึ่ง

จุดเด่นคือเป็นการคงอยู่ร่วมกันของป่าและการเกษตรทั้งยังเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) อีกด้วย

1.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวพระราชดำริเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรในชนบทตามหลักการแห่งทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรม (Innovation Adoption Theory)

บรรดานักวิชาการด้านการพัฒนาชนบทและผู้ปฏิบัติด้านการพัฒนามักจะมองว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้กลยุทธ์ใดในการแนะนำเผยแพร่ประชาชนให้ยอมรับและพระราชดำริของพระองค์ เพราะในการพัฒนาชนบทตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยนั้น จำต้องยอมรับด้วยความจริงว่ายังไม่บรรลุเป้าหมายสมบูรณ์ดังที่ได้วางไว้ ปัญหาสำคัญที่ยังต้องคาอยู่เหนียวแน่น คือ การยอมรับการพัฒนาจากผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดของ Everett M. Rogers เกี่ยวกับทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (The Diffusion of Innovation Theory) มีสาระสำคัญว่า การที่บุคคลจะยอมรับแนวคิดการพัฒนาได้นั้น จะต้องมียปัจจัยเกี่ยวข้องมากมายขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ระบบสังคม ระบบสื่อสารของนวัตกรรมและระยะเวลาการดำเนินการด้วย ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ขั้นตอนการยอมรับของประชาชนในแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วพบว่าทรงเป็นนักพัฒนาชนบทที่ประสบความสำเร็จยิ่งดังรายละเอียดดังนี้ คือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปลูกฝังแนวพระราชดำริให้ประชาชนยอมรับไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยให้วงจรการพัฒนาดำเนินไปตามครรลองธรรมชาติ กล่าวคือ

1. ทรงสร้างความตระหนักแก่ประชาชนให้รับรู้ (Awareness) ในทุกคราเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชนในทุกภูมิภาคต่าง ๆ จะทรงมีพระราชปฏิสันถารให้ประชาชนได้รับทราบถึงสิ่งที่ควรรับรู้ เช่น การปลูกหญ้าแฝกจะช่วยป้องกันดินพังทลาย และใช้ปุ๋ยธรรมชาติจะช่วยประหยัดและบำรุงดิน การแก้ไขดินเปรี้ยวในภาคใต้สามารถกระทำได้ การตัดไม้ทำลายป่าจะทำให้ฝนแล้ง เป็นต้น ตัวอย่างพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับการสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชน ได้แก่ “...ประเทศไทยนี้เป็นที่ที่เหมาะสมมากในการตั้งถิ่นฐาน แต่ว่าต้องรักษาไว้ไม่ทำให้ประเทศไทยเป็นสวนเป็นนากลายเป็นทะเลทราย ก็ป้องกันทำได้...”

2. ทรงสร้างความสนใจแก่ประชาชน (Interest) หลายท่านคงได้ยินหรือรับฟังโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีนามเรียกขานแปลกหู ชวนฉงนน่าสนใจติดตามอยู่เสมอ เช่น โครงการแก้มลิง โครงการแก่งดิน โครงการเส้นทางเกลือ โครงการน้ำดีไล่น้ำเสีย หรือโครงการน้ำสามรส ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ล้วนชวนเชิญให้ติดตามอย่างใกล้ชิด แต่พระองค์ก็จะมีพระราชอธิบายแต่ละโครงการอย่างละเอียดเป็นที่เข้าใจอย่างรวดเร็วแก่ประชาชนทั้งประเทศ

3. ในประการต่อมา ทรงใช้เวลาในการประเมินค่าหรือประเมินผล (Evaluate) ด้วยการศึกษาหาข้อมูลต่าง ๆ ว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระองค์นั้นเป็นอย่างไรสามารถนำไปปฏิบัติได้ในส่วนของตนเองหรือไม่ ซึ่งยังคงยึดแนวทางที่ให้ประชาชนเลือกการพัฒนาด้วยตนเองที่ว่า “...ขอให้ถือว่าการทำงานที่จะทำนั้นต้องการเวลาเป็นงานที่มีผู้ดำเนินมาก่อนแล้ว ท่านเป็นผู้ที่จะเข้าไปเสริมกำลัง จึงต้องมีความอดทนที่จะเข้าไปร่วมมือกับผู้อื่น ต้องปรองดองกับเขาให้ได้แม้เห็นว่ามีจุดหนึ่งจุดใดจะต้องแก้ไขปรับปรุงก็ต้องค่อยพยายามแก้ไขไปตามที่ถูกที่ควร...”

4. ในขั้นทดลอง (Trial) เพื่อทดสอบว่างานในพระราชดำรินั้นจะได้อะไรหรือไม่ซึ่งในบางกรณีหากมีทดลองไม่แน่ชัดก็ทรงมักจะมีให้เผยแพร่แก่ประชาชน หากมีผลการทดลองจนแนพระราชหฤทัยแล้วก็จะออกไปสู่สาธารณชนได้ เช่น ทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำนั้น ได้มีการค้นคว้าหาความเหมาะสมและความเป็นไปได้จนทั่วทั้งประเทศว่าดียิ่ง จึงนำออกเผยแพร่แก่ประชาชน เป็นต้น

5. ขั้นยอมรับ (Adoption) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นเมื่อผ่านกระบวนการมาหลายขั้นตอน บ่มเวลาการทดลองมาเป็นเวลานานตลอดจนทรงให้ศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและสถานที่อื่น ๆ เป็นแหล่งสาธิตที่ประชาชนสามารถเข้าไปศึกษาดูได้ถึงตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ดังนั้น แนวพระราชดำริของพระองค์จึงเป็นสิ่งที่ราษฎรสามารถพิสูจน์ได้ว่าจะได้รับผลดีต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนได้อย่างไร

แนวพระราชดำริทั้งหลายดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงถึงพระวิริยะอุตสาหะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทุ่มเทพระสติปัญญา ตรากตรำพระวรกายเพื่อค้นคว้าหาแนวทางการพัฒนาให้พสกนิกรทั้งหลายได้มีความร่มเย็นเป็นสุขสภาพที่ยั่งยืนนานนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันใหญ่หลวงที่ได้พระราชทานแก่ปวงไทยตลอดเวลา 50 ปี จึงกล่าวได้ว่าพระราชกรณียกิจของพระองค์นั้นสมควรอย่างยิ่งที่ทวยราษฎร์จักได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทตามที่ทรงแนะนำสั่งสอน อบรมและวางแนวทางไว้เพื่อให้เกิดการอยู่ดีมีสุขโดยถ้วนเช่นกัน (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

แนวความคิดการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของชุมชนแม่ทา

นายพัฒน์ อภัยมูล แกนนำเกษตรกรรมยั่งยืนของบ้านแม่ทา ได้ปรับเปลี่ยนจากวิธีการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาสู่วิถีเกษตรแบบยั่งยืน โดยเริ่มกระบวนการปรับเปลี่ยนในช่วงปี พ.ศ. 2539 ใช้เวลาประมาณ 3-4 ปี จึงประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในชุมชน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อส่งเสริมการผลิต และเครือข่ายผู้ผลิตพืชผักปลอดสารพิษ ทั้งในระดับชุมชน และภูมิภาคให้เป็นจริงและเข้มแข็ง
2. เพื่อส่งเสริมการบริโภคพืชผักปลอดสารพิษ ทั้งผู้บริโภคในชนบท และในเมือง

3. เพื่อส่งเสริมระบบนิเวศ และความสมดุลทางธรรมชาติ

4. เพื่อเผยแพร่และรณรงค์ ข้อมูลข่าวสารให้กับสังคมได้รับทราบข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอันตรายจากสารพิษตกค้าง

ผลผลิตของกลุ่ม สมาชิกจะจำหน่ายในหมู่บ้านส่วนหนึ่งอีกส่วนจะจัดส่งไปจำหน่ายในเมืองเชียงใหม่ ผ่านศูนย์อิมบิอุ และส่งไปจำหน่ายกรุงเทพ ผ่านร้านกรีนเนท กลุ่มได้แก้ปัญหาด้านราคาสินค้าที่สูงกว่าพืชผักทั่วไป โดยการพยายามทำความเข้าใจกับผู้บริโภค เกี่ยวกับภาระต้นทุนของการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต การฟื้นฟูทุนชีวิต และส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ซึ่งสะท้อนสู่ทรัพยากรของโลกอย่างยั่งยืน นอกจากนั้น กลุ่มได้ทำการตลาดร่วมกับศูนย์อิมบิอุ มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ผลิตได้พบปะกับผู้บริโภค การเยี่ยมชมแปลงของเกษตรกร เพื่อก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค (พัฒน์ อภัยมูล, 2558)

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการลดก๊าซเรือนกระจก

2.1 ความหมายของก๊าซเรือนกระจก

ศรายุทธ เรืองผล (2564) ได้ให้ความหมายของก๊าซเรือนกระจก คือ ก๊าซที่มีคุณสมบัติในการดูดซับคลื่นรังสีความร้อน หรือรังสีอินฟราเรดได้ดี เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) มีเทน (CH₄) ไนตรัสออกไซด์ (N₂O) ก๊าซไฮโดรฟลูออโรคาร์บอน (HFCs) ก๊าซเพอร์ฟลูออโรคาร์บอน (PFCs) ก๊าซซัลเฟอร์เฮกซะฟลูออไรด์ (SF₆) ก๊าซไนโตรเจนไตรฟลูออไรด์ (NF₃) เป็นต้น ซึ่งเมื่อก๊าซเหล่านี้ ลอยขึ้นสู่บรรยากาศจะดูดซับความร้อนไว้และถ้ามีปริมาณที่เหมาะสม จะรักษาอุณหภูมิโลกให้พอเหมาะอุ่นสบาย แต่เมื่อใดที่ก๊าซเหล่านี้มีปริมาณมากเกินไป จะส่งผลให้ชั้นบรรยากาศมีการกักเก็บรังสีความร้อนไว้มากขึ้น ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของชั้นบรรยากาศ เพิ่มขึ้น ทำให้ร้อนมากขึ้นด้วย ก๊าซเหล่านี้เกิดจากปรากฏการณ์หรือกระบวนการทางธรรมชาติ และกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะการเผาไหม้เชื้อเพลิง จึงทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ สะสมอยู่ในชั้นบรรยากาศมากที่สุด และก๊าซที่ควรเฝ้าระวังต่อมา คือ ก๊าซมีเทน ที่เกิดจากการย่อยสลายของสารอินทรีย์ ก๊าซเรือนกระจก นอกจากจะดูดความร้อนไว้ในบรรยากาศโลกแล้ว ยังไปทำลายชั้นโอโซนให้บางลงด้วย ซึ่งในชั้นโอโซนมีหน้าที่ในการกรองรังสีอันตราย คือ รังสียูวี หรือ Ultraviolet

National Geographic (2019) ได้ให้ความหมายของก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gases) คือ กลุ่มก๊าซในชั้นบรรยากาศโลกที่สามารถกักเก็บและดูดกลืนคลื่นความร้อนหรือรังสีอินฟราเรด (Infrared) ที่ส่งผ่านลงมายังพื้นผิวโลกจากดวงอาทิตย์ได้ดี ก่อนทำการปลดปล่อยพลังงานดังกล่าวออกมาในรูปของความร้อน ซึ่งทำให้โลกเกิด “ภาวะเรือนกระจก” ที่สามารถช่วยรักษาสมดุลของอุณหภูมิพื้นผิวดาวเคราะห์ไว้ได้ โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศอย่างฉับพลันในช่วงระหว่างกลางวันและกลางคืน ส่งผลให้โลกมีอุณหภูมิที่อบอุ่นและเหมาะสมต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก(องค์การมหาชน), 2554 ได้ให้ความหมายของก๊าซเรือนกระจก คือ ภาวะโลกร้อน (Global Warming) เกิดจากรังสีคลื่นสั้นจากดวงอาทิตย์ผ่านเข้ามายังชั้นบรรยากาศลงมาถึงผิวโลกโลกจะดูดกลืนเอาไว้ด้วยพื้นน้ำ พื้นดิน พืช และสัตว์ต่างๆ จากนั้นก็จะคายออกมาเป็นพลังงานในรูปของรังสีคลื่นยาวอินฟราเรด ซึ่งเป็นคลื่นความร้อนกลับสู่ชั้นบรรยากาศโลกและบางส่วนก็จะถูกกักเก็บไว้โดยก๊าซในชั้นบรรยากาศซึ่งห่อหุ้มโลกอยู่เหมือนผ้าห่มจึงทำให้โลกมีความอบอุ่นไม่ร้อนจัด หรือเย็นจัดเกินไป โดยประมาณร้อยละ 30 ของพลังงานที่เดินทางมาถึงโลกจะสะท้อนกลับไปที่ห้วงอวกาศแต่อีกร้อยละ 70 จะถูกดูดซับโดยผ่านชั้นบรรยากาศ ปรากฏการณ์ที่ความร้อนถูกกักเก็บไว้ในชั้นบรรยากาศนี้เป็นที่รู้จักกันว่าปรากฏการณ์เรือนกระจก (Greenhouse Effect) เนื่องจากเป็นปรากฏการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสภาพที่เกิดขึ้นภายในเรือนกระจกที่ใช้สำหรับปลูกพืชในประเทศเขตร้อนโดยแสงแดดสามารถส่องผ่าน ให้ความอบอุ่นภายในเรือนกระจกได้แต่กระจกสามารถสะท้อนไม่ให้ความร้อนออกไปจากเรือนกระจกได้จึงสามารถคงอุณหภูมิภายในเรือนกระจกไม่ให้นานเย็นเหมือนภายนอก ดังนั้นในภาวะปกติภาวะเรือนกระจกหรือปรากฏการณ์เรือนกระจกจึงเป็นเสมือนกลไกทางธรรมชาติที่ทำหน้าที่เป็นฉนวนห่อหุ้มโลก ทำให้โลกมีความอบอุ่นซึ่งหากบรรยากาศโลกไม่มีก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศดังเช่นดาวเคราะห์ดวงอื่นๆ ในระบบสุริยะแล้ว จะทำให้อุณหภูมิในตอนกลางวัน นั้นร้อนจัดและในตอนกลางคืนนั้นหนาวจัดเนื่องจากก๊าซเหล่านี้ดูดกลืนรังสีความร้อนไว้ในเวลากลางวันแล้วค่อยๆ แผ่รังสีความร้อนออกมาในเวลากลางคืน ทำให้อุณหภูมิในบรรยากาศโลกไม่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน แต่ในปัจจุบันก๊าซเรือนกระจกเหล่านี้มีมากจนเกินไปจึงส่งผลทำให้โลกร้อนขึ้นเรื่อย ๆ ก๊าซเรือนกระจก(Greenhouse Gas : GHG) มีทั้งก๊าซที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญ คือไอน้ำก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์โอโซน มีเทน ไนตรัสออกไซด์ และสารซีเอฟซี เป็นต้น ภาวะโลกร้อนนี้มีผลต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตเนื่องจากอุณหภูมิที่สูงขึ้นทำให้ฤดูกาลต่างๆเปลี่ยนแปลงไป สิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ก็จะค่อยๆ ตายลงและอาจสูญพันธุ์ไปในที่สุด สำหรับผลกระทบต่อมนุษย์นั้นอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นอาจทำให้บางพื้นที่กลายเป็นทะเลทราย ประชาชนขาดแคลนอาหารและน้ำดื่ม บางพื้นที่ประสบปัญหาน้ำท่วมหนักเนื่องจากฝนตกรุนแรงขึ้น น้ำแข็งขั้วโลกและบนยอดเขาสูงละลายทำให้ปริมาณน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นพื้นที่ชายฝั่งทะเลได้รับผลกระทบโดยตรง อาจทำให้บางพื้นที่จมหายไปอย่างถาวร ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชั้นบรรยากาศโลกนั้นจึงเป็นระบบที่มีความโยงสัมพันธ์กัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ดังนั้นปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนจึงเป็นปัญหาสำคัญที่มวลมนุษยชาติจะต้องร่วมมือกันป้องกันและเสริมสร้างความสามารถในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

สรุปได้ว่า ก๊าซเรือนกระจก หมายถึง ตัวการที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อนนั้นเป็นเรื่องใกล้ตัวมนุษย์ คือ ตัวการที่ปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ออกสู่ชั้นบรรยากาศ โดย “ก๊าซเรือนกระจก” เปรียบเสมือนฟิล์มที่ห่อหุ้มโลก ลอยอยู่ในชั้นบรรยากาศ มีหน้าที่กรองแสงอาทิตย์ไม่ให้รังสีที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ ลงมาถึงโลก

มากเกินไป ขณะเดียวกันก็ช่วยให้โลกมีอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการอาศัยอยู่ของสิ่งมีชีวิต แต่ถ้ามี “ก๊าซเรือนกระจก” มากเกินไปก็จะทำให้โลกอุ่นขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็น “ภาวะโลกร้อน” เกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต

2.2 สาเหตุของการเกิดภาวะเรือนกระจก

การเกิดปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจก (greenhouse effects) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น เกิดจากความเข้มข้นของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศที่เพิ่มสูงขึ้น ก๊าซเรือนกระจกบางชนิดมีอยู่ในชั้นบรรยากาศชั้น เมื่อเราหยุดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ดังกล่าว จะสามารถทำให้ความเข้มข้นในชั้นบรรยากาศของก๊าซนั้น ๆ ลดลงได้แต่ก๊าซเรือนกระจกบางชนิด เช่น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มีอยู่ในชั้นบรรยากาศยาวนาน ทำให้ถึงแม้จะลดปริมาณการปล่อยก๊าซนั้น ๆ ลงแล้ว ความเข้มข้นในชั้นบรรยากาศจะยังคงไม่ลดลงในทันทีที่ประกอบกับความเฉื่อย (inertia) ของระบบภูมิอากาศ การส่งผ่านความร้อนผ่านมวลอันมหาศาลของมหาสมุทร การเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้าของแผ่นน้ำแข็ง ทำให้อุณหภูมิและระดับน้ำทะเลยังคงสามารถเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าความเข้มข้นของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศจะคงที่แล้วก็ตาม โดยคาดว่าจะใช้ระยะเวลานานหลายศตวรรษกว่า (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

ข้อมูลจาก IPCC ปี 2557 ระบุว่า โลกมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 49 พันล้านตัน สำหรับประเทศไทยก๊าซเรือนกระจกประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 17 ของโลก โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมภาคอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มนอกภาคผนวกที่ 1 ไม่มีพันธกรณีในการลดก๊าซเรือนกระจกแต่ต้องจัดทำรายงานแห่งชาติ ซึ่งต้องมีข้อมูลบัญชีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศเป็นส่วนประกอบอยู่ด้วย รายงานนี้นำเสนอต่อสำนักเลขาธิการอนุสัญญาสหประชาชาติภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ประเทศไทยได้จัดทำรายงานแห่งชาติครั้งแรก ส่งเมื่อปีพ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553) รายงานแห่งครั้งที่สอง เมื่อปี 2554 (ค.ศ. 2011) รายงานความก้าวหน้ารายสองปีครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคาร์บอนเครดิต

3.1 ความหมายของคาร์บอนเครดิต

คาร์บอนเครดิต หมายถึง สิทธิที่เกิดจากการลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ หรือก๊าซเรือนกระจกสู่สิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการที่บุคคลหรือองค์กรได้ดำเนินโครงการหรือมาตรการที่มีเป้าหมายเพื่อลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ หรือก๊าซเรือนกระจกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้สามารถวัดปริมาณและสามารถนำไปซื้อขายในตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิตได้ หากจะให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือ ก๊าซต่างๆ ที่ทำให้ปฏิกิริยาเรือนกระจก (จำนวนคาร์บอน) ที่แต่ละองค์กรสามารถลดได้ต่อปี และหากปล่อยคาร์บอนน้อยกว่าเกณฑ์จะถูกตีราคาเป็นเงิน ก่อนจะถูกขายเป็นเครดิตให้กับองค์กรอื่นได้ ตามข้อตกลงในพิธีสารเกียวโตได้

กำหนดกลไกต่างๆ ให้ประเทศพัฒนาแล้วต้องลดปริมาณการปล่อยก๊าซที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาเรือนกระจก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดภาวะโลกร้อน หนึ่งในกลไกคือ การซื้อขายมลพิษ หรือ คาร์บอนเครดิต กับประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะประเทศที่พัฒนาแล้วกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถลดก๊าซที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาเรือนกระจกลงตามที่กำหนดไว้ได้ (มณฑลชนก มณีโชติ สถาบันวิทยาการจัดการ ทริส คอร์ปอเรชั่น,2565)

คาร์บอนเครดิต หมายถึงปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่สามารถลด ดูดกลับ ดูดซับได้จากการดำเนินโครงการที่ได้รับการรับรอง(องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก,2565)

คาร์บอนเครดิตเหมือนสินค้า ที่แต่ละบริษัทได้มาจากการทำกิจกรรมรักษาสีงแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ เป็นการส่งเสริมรายได้ชุมชนจากการจ้างปลูกต้นไม้ ยังช่วยในการดักจับคาร์บอนไดออกไซด์ โดยองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกเป็นผู้คำนวณคาร์บอนเครดิต(กรมอุตสาหกรรมพลังงานหมุนเวียน ,2565)

คาร์บอนเครดิต คือ ผลการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจก (การใช้พลังงานชีวภาพ การใช้ยานยนต์ไฟฟ้า) หรือผลการกักเก็บปริมาณก๊าซเรือนกระจก (การปลูกต้นไม้) ที่ได้รับรองและบันทึกในระบบทะเบียนของหน่วยงานเจ้าของมาตรฐานการลดก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจะตกลงกันระหว่างประเทศที่จะทำการถ่ายโอนคาร์บอนเครดิต (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,2565)

คาร์บอนเครดิต หมายถึง ปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ลดหรือกักเก็บได้จากการดำเนินโครงการและได้รับการรับรองและบันทึกในระบบทะเบียนของหน่วยงานเจ้าของมาตรฐานการลดก๊าซเรือนกระจก โดยมีหน่วยเป็นตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (tCO₂eq) (กองประสานงานการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ,2565)

สรุปได้ว่า คาร์บอนเครดิต หมายถึง การลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสม โดยมาจากการทำกิจกรรมต่างๆที่ช่วยรักษาสีงแวดล้อม หรือวิธีการที่ช่วยให้การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ลดลงหรือเป็นศูนย์

3.2 ตลาดคาร์บอนเครดิต

การจัดตั้งและดำเนินการตลาดคาร์บอนเครดิต ส่งผลทำให้มีการกำหนดราคาสินค้าบนพื้นฐานของการคำนึงถึงปริมาณการปล่อยมลภาวะสู่สีงแวดล้อม อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการตระหนักและให้ความสำคัญกับต้นทุนทางสีงคมที่เกิดจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งประชาชนควรแบกต้นทุนเหล่านี้ด้วย ท้ายที่สุดแล้วตลาดคาร์บอนเครดิตเป็นจุดนัดพบระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย ผู้ลงทุนหรือบุคคลอื่นๆ ที่มีเป้าหมายตรงกันด้านการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่สีงแวดล้อม

ตลาดคาร์บอนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ตลาดคาร์บอนภาคบังคับ (Mandatory Carbon Market) ถูกจัดตั้งขึ้นจากผลบังคับในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามกฎหมาย มีกฎหมายและกฎระเบียบที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและรายละเอียดเกี่ยวกับการซื้อขายกันอย่างชัดเจน ซึ่งต้องมีรัฐบาลออกกฎหมายและเป็นผู้กำกับดูแลปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยผู้ที่เข้าร่วมในตลาดจะต้องมีเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย (Legally Binding Target) หากผู้ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จะถูกลงโทษ และ/หรือ ผู้ที่สามารถปฏิบัติตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จะสามารถได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ หรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับการบัญญัติกฎหมาย

2. ตลาดคาร์บอนแบบภาคสมัครใจ (Voluntary Carbon Market) ถูกสร้างขึ้นโดยไม่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมก๊าซเรือนกระจกมาบังคับ การจัดตั้งตลาดเกิดขึ้นจากความร่วมมือกันของผู้ประกอบการหรือองค์กรเพื่อเข้าร่วมซื้อขายคาร์บอนเครดิตในตลาดด้วยความสมัครใจ โดยอาจจะมีการตั้งเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของตนเองโดยสมัครใจ (Voluntary) แต่ไม่ได้มีผลผูกพันตามกฎหมาย (Non-legally Binding Target) กล่าวคือ กรณีที่องค์กรใดที่สมัครใจดำเนินโครงการหรือมาตรการที่มีเป้าหมายเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่สิ่งแวดล้อม คาร์บอนเครดิตที่ได้จากโครงการดังกล่าวสามารถนำมาขายในตลาดคาร์บอนเครดิตภาคสมัครใจ และองค์กรที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกสู่สิ่งแวดล้อมเกินกว่าปริมาณที่กำหนดสามารถซื้อคาร์บอนเครดิตดังกล่าวเพื่อให้ตนเองได้รับสิทธิในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่สิ่งแวดล้อมอีกครั้งในปริมาณที่ไม่เกินกว่าปริมาณที่กำหนด (มณฑลชนก มณีโชติ สถาบันวิทยาการจัดการ ทริส คอร์ปอเรชั่น, 2565)

3.3 วิธีการซื้อขายคาร์บอนเครดิต

วนันท์ กันทะวงศ์ (2565) กล่าวว่า การซื้อขายคาร์บอนเครดิต สามารถดำเนินการได้ 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การซื้อขายผ่านแพลตฟอร์มตลาดซื้อขาย (Trading Platform) หรือ ศูนย์ซื้อขายคาร์บอนเครดิตที่สร้างขึ้นอย่างเป็นทางการ และ

2. การซื้อระบบทวิภาค (Over the counter: OTC) ซึ่งเป็นการตกลงกันระหว่างผู้ต้องการซื้อและผู้ขายโดยตรง ซึ่งเป็นผู้พัฒนาโครงการที่ต้องการขายคาร์บอนเครดิตของตนโดยไม่ผ่านตลาด เป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอาจถูกกำหนดโดยผู้กำกับดูแลตลาด (Regulator) หรือเป็นการตั้งเป้าหมายโดยสมัครใจขององค์กรซึ่งปัจจุบัน การตั้งเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ การตั้งเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกที่สอดคล้องกับการควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกไม่ให้เกิน 1.5 หรือ 2 องศาเซลเซียส ตามหลักการของการตั้งเป้าหมายทางวิทยาศาสตร์ (Science Based Target : SBT) นอกจากนี้

ในการซื้อขายคาร์บอนเครดิตต้องคำนึงถึงประเภทของสัญญาซื้อขาย โดยในปัจจุบันสัญญาซื้อขายคาร์บอนเครดิต(Emission Reduction Purchase Agreement) หรือที่เรียกย่อๆ ว่า "ERPA" ในตลาดภาคบังคับมี 2 ประเภท

2.1) สัญญาล่วงหน้า (Forward Contract) เป็นสัญญาที่มีข้อตกลงที่จะส่งมอบคาร์บอนเครดิตที่ผ่านการรับรองในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งในอนาคต โดยเป็นสัญญาที่กำหนดให้มีการจ่ายเงินล่วงหน้า ตั้งราคาซื้อขายที่ยืดหยุ่นได้ ผู้ซื้อและผู้ขายรับความเสี่ยงร่วมกัน รับประกันรายได้ที่ได้รับล่วงหน้า มีการให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคในการพัฒนาโครงการและสามารถต่อรองราคาคาร์บอนเครดิตตามระดับความเสี่ยงได้

2.2) สัญญาซื้อขายทันที (Spot Market Contract) เป็นการซื้อขายหลังจากที่ได้รับคาร์บอนเครดิตที่ผ่านการรับรอง โดยเป็นสัญญาที่กำหนดให้ผู้ขายเป็นผู้รับความเสี่ยง (ในระดับต่ำ)สามารถกำหนดราคาซื้อขายคาร์บอนเครดิตได้ในราคาสูงเนื่องจากมีความเสี่ยงต่ำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และราคาคาร์บอนเครดิตในขณะซื้อขาย ไม่สามารถรับประกันรายได้ล่วงหน้า และไม่ต้องมีการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโครงการ

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก(องค์การมหาชน) (2565) กล่าวว่า การซื้อขายคาร์บอนสามารถดำเนินการได้ 2 รูปแบบ ได้แก่

การซื้อขายผ่านแพลตฟอร์มตลาดซื้อขาย (Trading Platform) หรือ ศูนย์ซื้อขายคาร์บอนเครดิตที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ (ศูนย์ซื้อขายคาร์บอนเครดิตของประเทศไทย อบก. อยู่ระหว่างการทำความตกลงกับผู้ประกอบการศูนย์ซื้อขายเพื่อเปิดให้บริการ โดย อบก. หรือ TGO)

ซื้อขายในระบบทวิภาค (Over-the-counter: OTC) ซึ่งเป็นการตกลงกันระหว่างผู้ต้องการซื้อและผู้ขายโดยตรง ซึ่งเป็นผู้พัฒนาโครงการที่ต้องการขายคาร์บอนเครดิตของตนโดยไม่ผ่านตลาด

ประเทศไทย มีหน่วยงานที่ดำเนินงานคาร์บอนเครดิต คือ “องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)” เรียกโดยย่อว่า “อบก.” หรือ “TGO” ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีตลาดซื้อขายปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ได้รับการรับรอง ผ่านโครงการ T-VER

สรุปได้ว่า การซื้อขายคาร์บอนเครดิต เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยลดก๊าซเรือนกระจกเพื่อแก้ปัญหาโลกร้อนได้ โดยเฉพาะภาคธุรกิจซึ่งอาจมีธุรกิจที่บริหารจัดการให้กระบวนการทำธุรกิจสามารถช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้มากกว่าเป้าหมายจนคำนวณเป็นคาร์บอนเครดิตออกมา ซึ่งมีมูลค่าจนสามารถนำออกขายให้แก่ธุรกิจหรือหน่วยงานที่ในกระบวนการทำงานยังมีส่วนที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกเกินกว่าเป้าหมายที่ควบคุมสามารถมาซื้อคาร์บอนเครดิตในตลาดคาร์บอนเครดิตเพื่อชดเชยได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ประเสริฐ ภาวนันต์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงนโยบายการจัดทำคาร์บอนเครดิตและการประเมินความต้องการการใช้น้ำจากการดำเนินการปลูกสร้างสวนยางพารา ระยะที่ 3 ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก 250,000 ไร่ ผลการศึกษาพบว่า ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของยางพาราที่อายุ 5 - 21 ปี พบว่า ภาคกลางมีการกักเก็บ คาร์บอนสูงที่สุด (1,741 - 154,412 kgCO₂e/ไร่) มากกว่าภาคตะวันออก (1,300 - 139,363 kgCO₂e/ไร่) และ ภาคเหนือ (1,678 - 80,698 kgCO₂e/ไร่) ในขณะที่ภาคอีสานมีค่าการกักเก็บคาร์บอนต่ำที่สุด (2,887 - 59,402 kgCO₂e/ไร่) การกักเก็บคาร์บอนของพืชเดิมทุกชนิดที่มีอยู่บนพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาค อีสานเท่ากับ 42,673 6,894 9,302 และ 88,415 tCO₂e/ปี ตามลำดับ ยางพารามีความต้องการน้ำตามทฤษฎีสูง กว่าพืชท้องถิ่นเดิม เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด โดยค่าเฉลี่ยปริมาณความต้องการน้ำของยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง ข้าว ข้าวโพด ลำไย ยูคาลิปตัส และสับปะรด เท่ากับ 2,266 5,955 5,151 835 685 5,425 5,379 และ 855 ลบ.ม./ไร่/ปี ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยปริมาณน้ำฝนใช้ได้ (Green water) ของพืชยางพาราเท่ากับ 5,430 ลบ.ม./ไร่/ปี ขณะที่อ้อยมีค่าเฉลี่ย 5,234 ลบ.ม./ไร่/ปี มันสำปะหลัง 808 ลบ.ม./ไร่/ปี ข้าวโพด 395 ลบ. ม./ไร่/ปี ข้าว 5,387 ลบ.ม./ไร่/ปี สับปะรด 849 ลบ.ม./ไร่/ปี ยูคาลิปตัส 5,578 ลบ.ม./ไร่/ปี และลำไย 966 ลบ. ม./ไร่/ปี จากข้อมูลการสำรวจพบว่า หากเกษตรกรทั้งหมดทำการเปลี่ยนพื้นที่ที่ได้รับการอนุมัติมาเป็นสวน ยางพารา จะมีปริมาณความต้องการน้ำของพืช 454 ล้าน ลบ.ม./ปี ดังนั้นถ้ามีการปลูกยางพาราตามที่รัฐบาล อนุมัติ จะพบว่าปริมาณความต้องการน้ำจะเพิ่มขึ้น 576 ล้าน ลบ.ม./ปี เมื่อคิดระยะเวลาการขายคาร์บอนเครดิต 20 ปี (พ.ศ. 2177) พบว่า พื้นที่ภาคกลางมีปริมาณคาร์บอน เครดิตสะสมมากที่สุด 533 tCO₂e/ไร่ รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคอีสาน 557, 17 และ 46 tCO₂e/ไร่ ตามลำดับ และสำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของการซื้อ-ขายคาร์บอนเครดิต ภาครัฐควรเป็น เจ้าภาพในการยื่นขอและขายคาร์บอนเครดิตจากนโยบายการสนับสนุนการปลูกสวนยางพารา โดยให้สำนักงาน กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) เป็นเจ้าภาพหลัก และขอการสนับสนุนจากองค์การบริหารก๊าซเรือนกระจก (อบก.) หรือหน่วยงานภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการจัดทำเอกสารที่จำเป็น นอกจากนี้ รัฐบาลยังควรสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่สามารถใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบทดแทนยางสังเคราะห์ได้

วิกานดา วรรณวิเศษ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง คาร์บอนเครดิต : ธุรกิจลดโลกร้อน ผลการศึกษาพบว่า การที่พิธีสารเกียวโตซึ่งออกมาภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้กำหนดให้ประเทศในกลุ่มภาคผนวก B (Annex B) จะต้องลดปริมาณ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงไม่น้อยกว่า 5% ภายในปี พ.ศ. 2551-2555 เมื่อเทียบกับระดับในปี พ.ศ. 2533 และภาคีพิธีสารเกียวโตได้ตกลงให้มีการบังคับใช้พันธกรณีดังกล่าวต่อโดยตั้งให้เป็น พันธกรณีการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกระยะที่ 2 มีผล

บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2556-31 ธันวาคม 2563 โดยประเทศในกลุ่มภาคผนวก B (Annex B) ต้องกำหนดเป้าหมายในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของตน ในขณะที่ประเทศนอกกลุ่มภาคผนวก B (Non-Annex) ซึ่งรวมถึง ประเทศไทยไม่มีพันธกรณีในการลดก๊าซเรือนกระจก แต่สามารถมีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซ เรือนกระจกบนพื้นฐานของความสมัครใจภายใต้กลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism : CDM) เพื่อให้ได้คาร์บอนเครดิตที่มีหน่วยเป็น CERs-Certified Emission Reductions และนำไปขายให้แก่ประเทศในกลุ่มภาคผนวก B (Annex B) ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยมีโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับคณะกรรมการบริหารกลไกการพัฒนาที่สะอาด (CDM EB)และได้รับการออกหนังสือรับรองปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ลดได้ (Issuance of CERs) ซึ่งสามารถนำคาร์บอนเครดิตไปขายในตลาดคาร์บอนได้แล้วจำนวน 35 โครงการ คิดเป็นปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ลดได้ 3,525,515 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดในประเทศไทยยังมีปัญหาและอุปสรรค บางประการ กล่าวคือ 1. กลไกการดำเนินการตามโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดมีความซับซ้อน มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานค่อนข้างสูงใช้ระยะเวลาในการดำเนินการกว่า 2 ปี ทำให้ผู้ประกอบการที่ 30 ต้องการเข้าร่วมโครงการขาดแรงจูงใจในการพัฒนาโครงการ และ 2. ปัจจุบันราคาคาร์บอนเครดิต ระหว่างประเทศตกต่ำอย่างมากอาจส่งผลให้ผู้ประกอบการของไทยไม่พัฒนาโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาด เนื่องจากเห็นว่าอัตราผลตอบแทนที่ได้รับจะไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

ชิษณุพงศ์ ขอมปน (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาทัศนคติและบรรทัดฐานที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อขาย Carbon Credit ของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ในปัจจุบันการแนวทางการดำเนินธุรกิจของโลกที่เปลี่ยนไปจากอดีตที่เคยมุ่งเน้นแต่การเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จนปรับไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความยั่งยืน ซึ่งการมุ่งเน้นความยั่งยืนจะต้องมีการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย จากแนวทางของสหประชาชาติที่ว่าด้วยมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยมีการจัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) ตั้งแต่ 2533 และมีการจัดทำพิธีสารเกียวโตเพื่อให้ประเทศที่พัฒนาแล้วลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ผ่านเครื่องมือที่เรียกว่าคาร์บอน เครดิต (Carbon Credit) จึงเป็นที่มาเพื่อจะทำการศึกษาทัศนคติและบรรทัดฐานที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อขายคาร์บอนเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพและปริมณฑล โดยกำหนดวัตถุประสงค์จะศึกษาปัจจัยด้านทัศนคติและปัจจัยด้านบรรทัดฐานโดยวิธีการวิจัยจะเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรหลักที่เป็นกลุ่มประชากรที่สนใจและตระหนักถึงสภาวะโลกร้อน จำนวนที่กำหนดไว้ 391 คน ใช้เครื่องมือวิจัย แบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยแบบสำรวจผ่านการเก็บแบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บแบบสอบถามคือ google form ผ่านการแบ่งปันตาม Social Media ต่างๆแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในโปรแกรม SPSS โดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Multiple Regression ซึ่งได้ค่าของ Cronbach's Alpha อยู่ที่ 0.772 ผลการวิจัยพบ

กว่าปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อขายคาร์บอนเครดิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการทางสถิติในเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อขายคาร์บอนเครดิตในด้านทัศนคติมีปัจจัยด้านความเข้าใจ (Cognitive) และปัจจัยด้านพฤติกรรม (Conative) มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 ส่วนในด้านบรรทัดฐาน ปัจจัยด้านบรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) และปัจจัยด้านบรรทัดฐานส่วนบุคคล (Personal Norm) ทั้งสองมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการ

1. การทดสอบใช้ตัวชี้วัดการพัฒนาเกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคกลางจำนวน 10 แห่ง ซึ่งมีการดำเนินการขั้นตอนประกอบด้วย

- 1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย แผนปฏิบัติงาน บทความ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ วารสารสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การเกษตรที่ยั่งยืน การเพิ่มรายได้จากคาร์บอนเครดิต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 ยกระดับพัฒนาเกษตรกรโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรที่ยั่งยืน 3 มิติ ได้แก่ 1)มิติเศรษฐกิจยั่งยืน 2)มิติสังคมยั่งยืน 3)มิติสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศยั่งยืน
- 1.3 ตรวจสอบและติดตามความคืบหน้าของโครงการ
- 1.4 ประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืน โดยมีเกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดการพัฒนาเกษตรกร 20 ตัวชี้วัด มีคณะผู้ตรวจประเมินภายใน พร้อมทั้งวางแผนปรับปรุงข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

เกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดการพัฒนาเกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืน พื้นที่ภาคกลาง

เกณฑ์การประเมิน	หลักฐาน
มิติที่ 1 การเกษตรที่ยั่งยืนทางเศรษฐกิจ	
1.1 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร (20คะแนน)	
1.2 การขยายช่องทางการตลาด(20คะแนน)	
1.3 การลดใช้ปัจจัยภายนอก(20คะแนน)	
1.4 การจัดทำบัญชีครัวเรือน(20คะแนน)	
1.5 การจำหน่ายคาร์บอนเครดิต(20คะแนน)	
มิติที่ 2 การเกษตรที่ยั่งยืนทางสังคม	
2.1 การปลูกป่าชาวบ้าน(10คะแนน)	
2.2 การอนุรักษ์และฟื้นฟูพืชท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน(15คะแนน)	
2.3 การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ(15คะแนน)	
2.4 การลดหมอกควัน(15คะแนน)	

เกณฑ์การประเมิน	หลักฐาน
2.5 การมีสุขอนามัยชุมชนที่ดี(15คะแนน)	
2.6 การจัดการของเสียที่เกิดขึ้นในชุมชน(15คะแนน)	
2.7 ชุมชนเกษตรกรรมมีความเข้มแข็งและเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้(15คะแนน)	
มิติที่ 3 การเกษตรที่ยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ	
3.1 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีในการเพาะปลูกพืช(15คะแนน)	
3.2 เกษตรอินทรีย์(10คะแนน)	
3.3 การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน(10คะแนน)	
3.4 การใช้น้ำเพื่อการเกษตรที่เหมาะสม(10คะแนน)	
3.5 การรักษาคุณภาพน้ำ(10คะแนน)	
3.6 การลดใช้พลังงานไฟฟ้า(15คะแนน)	
3.7 การลดใช้น้ำมันเชื้อเพลิง(15คะแนน)	
3.8 การลดใช้ทรัพยากรป่าไม้(15คะแนน)	

การบันทึกผล

ความพร้อมในการตรวจประเมินตามตัวชี้วัด โดยพิจารณาประเด็น ค่าคะแนนผลการพัฒนา เอกสารหลักฐาน สถานที่ และผู้แทนให้ข้อมูล

โดยกำหนดค่าคะแนนการผ่านเกณฑ์การประเมินเป็น 3 ระดับ คือ

- ระดับดีเยี่ยม ค่าคะแนน ≥ 90
- ระดับดีมาก ค่าคะแนน 80 – 89
- ระดับดี ค่าคะแนน 70 – 79

2. การสำรวจสถานะการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการกักเก็บคาร์บอนในพื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่ภาคกลางตัวอย่าง 10 แห่ง

2.1 สำรวจปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อนยกระดับงานพัฒนารูปแบบตามตัวชี้วัด

กิจกรรมที่ 1 สํารวจปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมหลักของเกษตรกรตาม
โครงการที่เข้าร่วม 10 แห่ง ก่อนยกระดับงานพัฒนาตามตัวชี้วัด

- 1) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกทางตรง (Direct GHG Emissions) ของเกษตรกร
 - การเผาไหม้แบบอยู่กับที่ (Stationary Combustion) กิจกรรม ได้แก่ การใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในการเผาไหม้เพื่อให้เกิดการทำงานของเครื่องจักรกลเกษตรภายในแปลงการเกษตร และการใช้เชื้อเพลิงในการเผาไหม้ เพื่อการหุงต้มภายในครัวเรือน
 - การเผาไหม้แบบเคลื่อนที่ (Mobile Combustion) กิจกรรม ได้แก่ การขนส่งหรือเดินทางโดยใช้ยานพาหนะทางถนน โดยทั้งรถยนต์ส่วนบุคคล รถยนต์บรรทุก และรถจักรยานยนต์ส่วนบุคคล
 - การรั่วไหลอื่น (Fugitive) กิจกรรมได้แก่ การใช้ปุ๋ยเคมี การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การปล่อยน้ำเสีย และขยะจากครัวเรือน

- 2) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกทางอ้อมจากการใช้พลังงาน (Electricity indirect GHG Emission)

- การใช้พลังงานไฟฟ้าในครัวเรือน
- การใช้พลังงานไฟฟ้าในพื้นที่การเกษตร

จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาคำนวณปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกด้วยสมการจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ คือ องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) โดยมีสูตรคำนวณ ดังนี้

การคำนวณค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง *

- 1) การเผาไหม้แบบอยู่กับที่ (Stationary Combustion) ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้กับเครื่องจักรกลการเกษตร

ค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	เท่ากับ	ปริมาณการใช้น้ำมัน	สมการ	ค่า GHGs
น้ำมันดีเซล	=	จำนวน (ลิตร)	คูณ(x)	2.7143
น้ำมันเบนซิน				2.1951
น้ำมันก๊าด				2.4975

- 2) การเผาไหม้แบบเคลื่อนที่ (Mobile Combustion) กิจกรรม ได้แก่ การขนส่งหรือเดินทางโดยใช้ยานพาหนะ

ค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	เท่ากับ	ปริมาณการใช้น้ำมัน	สมการ	ค่า GHGs
น้ำมันดีเซล	=	จำนวน (ลิตร)	คูณ(x)	2.7446
น้ำมันเบนซิน				2.2376

การคำนวณค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการใช้ฟืน/ถ่านหรือแก๊สหุงต้มในครัวเรือน*

ค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	ปริมาณการใช้น้ำมัน	สมการ	ค่า GHGs
ฟืน	จำนวน (กิโลกรัม)	คูณ(x)	1.9299
ถ่าน			3.3876
แก๊สหุงต้ม	จำนวน (ลิตร)		1.6838

การคำนวณค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการใช้ปุ๋ยเคมี*

ค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	ปริมาณการใช้น้ำมัน	สมการ	ค่า GHGs
ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15	จำนวน (กิโลกรัม)	คูณ(x)	0.7024
ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0			2.1541
ปุ๋ยเคมีสูตร 13-13-21			0.6088
ปุ๋ยเคมีสูตร 16-20-0			0.7493
ปุ๋ยเคมีสูตร 16-16-16			0.7493
ปุ๋ยเคมีสูตร 8-24-24			0.3746

การคำนวณค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการใช้พลังงานไฟฟ้า*

ค่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	เท่ากับ	ปริมาณการใช้น้ำมัน	สมการ	ค่า GHGs
พลังงานไฟฟ้า	=	จำนวน (กิโลวัตต์)	คูณ(x)	0.5821

หมายเหตุ * อ้างอิงค่า GHGs จากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)

กิจกรรมที่ 2 การสำรวจพื้นที่ป่าต้นน้ำของเกษตรกรในชุมชน 10 แห่ง เพื่อนำมาคำนวณค่าการเก็บกักปริมาณคาร์บอนในมวลชีวภาพเบื้องต้นของต้นไม้ ขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- 1) วางแผนสำรวจป่าต้นน้ำแบบสุ่ม ตามพื้นที่ ตามชนิด หรือตามประเภทของป่า

การบันทึกผล

- สังคมพืช ชนิดพืช เส้นรอบวงของต้นไม้ที่ความสูงระดับอก ความสูงของต้นไม้ทั้งหมด และรูปทรงของต้นไม้ เพื่อนำไปวิเคราะห์โครงสร้างป่า ความหนาแน่น ความหนาแน่นสัมพันธ์ ความถี่ ความถี่สัมพันธ์ ความเด่น ความเด่นสัมพันธ์ ดัชนีความสำคัญทางนิเวศวิทยา ดัชนีความสำคัญทางนิเวศวิทยาสัมพันธ์ ดัชนีค่าความหลากหลาย ความสม่ำเสมอและดัชนีความคล้ายคลึงของป่าต้นน้ำ

- ข้อมูลปัจจัยทางกายภาพของแปลงสำรวจ เช่น ความสูง ความเข้มแสง อุณหภูมิอากาศ อุณหภูมิดิน ความชื้นสัมพันธ์ ค่าความเป็นกรด - ด่างของดินและค่าความชื้นดิน

- 2) นำข้อมูลที่เก็บได้ข้างต้นไปคำนวณข้อมูลเป็นเชิงตัวเลขของการเก็บกักปริมาณคาร์บอนในมวลชีวภาพเบื้องต้นของต้นไม้ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ สำหรับใช้เป็นข้อมูลการซื้อ - ขายปริมาณคาร์บอน (Carbon credit) กับแหล่งหรือผู้ประกอบการที่มีการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกมาก หรือนำไปใช้ในการตอบแทนคุณการให้บริการของระบบนิเวศ (Payments for Ecosystem Services : PES)

กิจกรรมที่ 3 การกักเก็บคาร์บอนของเศษซากพืชทางการเกษตร โดยการดำเนินการทางการเกษตรจะมีเศษซากพืช ที่เหลือจากการแปรรูป หรือจากการขาย จะนำมาเก็บเพื่อนำมาคำนวณหาปริมาณคาร์บอน ดังนี้

การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของเศษซากพืช (Litter)

ในการคำนวณการกักเก็บคาร์บอนของเศษซากพืช สามารถคำนวณโดยใช้ค่าที่กำหนดให้ โดยเศษซากพืชที่เกิดขึ้นในโครงการต้องไม่มีการนำออกตลอดระยะเวลาดำเนินโครงการ ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสมการ

$$C_{LI} = C_{TT} \times DF_{LI}$$

เมื่อ C_{LI} = ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนในเศษซากพืช
(ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า)

C_{TT} = ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของโครงการ (ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า)

DF_{LI} = ค่าคงที่สำหรับคำนวณการกักเก็บคาร์บอนในเศษซากพืช

ค่าคงที่สำหรับการคำนวณการกักเก็บคาร์บอนในเศษซากพืช สามารถหาได้จากค่าคงที่ที่แบ่งตามความสูงจากระดับน้ำทะเล และปริมาณน้ำฝน ดังตาราง

ความสูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตรต่อปี)	ค่าคงที่ (DF _L)
<2000	<1000	0.04
<2000	1000-1600	0.01
<2000	>1600	0.01
>2000	ทุกระดับความสูง	0.01

กิจกรรมที่ 4 การทำนาแบบ “เปียกสลับแห้ง แกล้งข้าว” (Alternate Wetting and Drying : AWD) ขั้นตอนการดำเนินงานมีดังนี้

1) การเตรียมดิน : ลดการเผาตอซังและปรับปรุงคุณภาพดินด้วยปุ๋ยพืชสด โดยก่อนเก็บเกี่ยว ผลผลิตให้หวานปอเทืองในวันที่มีการเก็บเกี่ยว แล้วรถเกี่ยวจะกระจายฟาง เพื่อให้คลุมดินรักษาความชื้นไว้ และไม่ต้องทำการไถกลบเมล็ดปอเทืองก็จะงอกภายใน 3 วัน เมื่อปอเทืองออกดอก (50-60 วันหลังหวาน) จึงทำการไถกลบเป็นปุ๋ยพืชสดต่อไป การเตรียมดินเมื่อปอเทือง ออกดอกจะทำการไถกลบ หมักเพื่อถนอมโดยใช้ สารชีวภาพเร่งการย่อยสลายของปอเทือง ฟางข้าว และเศษวัชพืช โดยปกติฟางข้าวจะย่อยเองได้ 15-20 วัน แต่หากใช้สารชีวภาพช่วยเร่งจะย่อยได้ 7 วัน

2) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ : โดยทั่วไปการเตรียมเมล็ดพันธุ์คุณภาพประมาณ 10-20 กิโลกรัม/ไร่ แช่เมล็ดพันธุ์ด้วยเชื้อราไตรโคเดอร์มา นาน 24 ชั่วโมง บ่มเมล็ดพันธุ์ไว้ 1 วัน แล้วนำไปหวาน

3) การหวานเมล็ดพันธุ์ : ระบายน้ำออกให้หมด แล้วหวานเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้ด้วยเครื่องมือให้สม่ำเสมอ

- อายุข้าวได้ 1 วัน ฉีดยาคุมวัชพืช
- ถ้าพื้นที่ตรงไหนไม่เสมอ มีน้ำขังข้าวจะไม่งอกจึงใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ใส่ทำให้ข้าว

งอก ดีไม่ตาย

- การผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์จะต้องไม่มีการข่มข้าวเพราะ จะทำให้การสุกแก่ของเมล็ดพันธุ์ไม่สม่ำเสมอ

4) การเพาะกล้า(นาดำ)

- ควรเพาะกล้าก่อนปลูกไม่เกิน 20 วัน และเมื่อถอนกล้าไปปลูกรากข้าวจะต้องได้รับการกระทบกระเทือนน้อย

- แช่เมล็ดพันธุ์ นาน 12-24 ชั่วโมง ในน้ำอุ่น 35-40 องศาเซลเซียส จะดีที่สุดหรือตามแบบที่เคยทำมาหากมีปัญหาเรื่องบัว ขอแนะนำให้แช่เมล็ดพันธุ์ด้วยน้ำสะอาด

5) การขนย้ายกล้า

- ย้ายต้นอ่อนเมื่ออายุไม่เกิน 20 วัน หากปลูกต้นกล้าที่แก่กว่านี้การผลิตหน่อ หรือแตกหน่อจะลดลง

- ควรถอนต้นกล้าเบาๆ เพื่อรบกวนต้นกล้าน้อยที่สุด คอยระวังอย่าให้ต้นกล้าหลุดออกจากเมล็ด และให้มีดินเกาะรากไว้บ้าง

- ให้ขนย้ายต้นกล้าไปยังแปลงปลูกทันที แล้วปักดำไม่เกินครึ่งชั่วโมงหลังจากถอนต้นกล้า ทั้งนี้เพื่อไม่ให้รากต้นกล้าแห้ง

- ให้ถอนต้นกล้าและขนย้ายอย่างเบามือ อย่าให้ซ้ำ อย่าล้างราก อย่าทิ้งไว้กลางแดด เพราะต้นกล้าอ่อน ๆ เป็นสิ่งมีชีวิตที่บอบบางมาก หากต้นกล้าได้รับการสัมผัสเบา ๆ การเติบโตจะไม่ชะงัก และใบจะไม่เหลือง

6) การดำนาหรือปักดำ

- ปักดำต้นกล้าที่ละต้นจะให้ผลดีที่สุด เพราะต้นข้าวจะแย่งอาหาร น้ำ และแสงแดดกัน

- ปลูกเป็นรูปตาราง 40×40 หรือ 33×33 หรือ 25×25 เซนติเมตร (ดินเลวปลูกถี่ ดินดีปลูกห่าง) เพื่อให้ต้นกล้าอยู่ห่างกัน ให้รากได้แผ่กว้างและได้รับแสงแดดมากขึ้น อีกทั้งยังสะดวกในการกำจัดวัชพืชระหว่างแถวและระหว่างต้น

- การปลูกระยะ 40×40 เซนติเมตร จะปลูกได้เร็วกว่าเหมาะกับแปลงใหญ่ๆ ซึ่งง่ายต่อการกำจัดวัชพืช และเน้นประหยัดเมล็ดพันธุ์

- เผื่อต้นกล้าไว้ปักที่ขอบแปลง เอาไว้แทนต้นกล้าที่ตายหรือเสียหาย

7) การควบคุมน้ำในแปลงนา

- ขณะดำนาให้ใช้น้ำแต่น้อย โดยให้น้ำมากพอที่จะทำ ให้ดินเป็นโคลนเท่านั้น

- เมื่อข้าวเริ่มตั้งตัวหลังจากปักดำประมาณ 10 วัน เติมน้ำเข้านาให้ท่วมสูงจากดินไม่เกิน 5 เซนติเมตร

- ขณะที่ข้าวแตกกอสามารถทำให้น้ำแห้งได้ 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ในช่วงเจริญเติบโตทางลำต้น (อายุข้าว 35-45 วัน) เป็นเวลา 14 วัน หรือจนกว่าระดับน้ำในแปลงจะลดลงต่ำกว่าผิวแปลง 10-15 เซนติเมตร หรือดินในแปลงนาแตกแหว่ง แล้วจึงปล่อยน้ำเข้านา

ครั้งที่ 2 ในช่วงข้าวแตกกอสูงสุด (อายุข้าว 60-65 วัน) เป็นเวลาอีก 14 วัน เช่นเดียวกัน หรือจนกว่าระดับน้ำในแปลงจะลดลงต่ำกว่าผิวแปลง 10-15 เซนติเมตร หรือดินในแปลงนาแตกแหว่งแล้วจึงปล่อยน้ำเข้านา

- หลังจากหน้าดินแตก ก็ค่อยใส่ปุ๋ยลงไปในนา ปุ๋ยจะลงไปใรรอยแตก ทำให้รากข้าวดูดซึม สารอาหารได้เต็มที่

- เมื่อข้าวเริ่มออกรวงปล่อยให้น้ำท่วม 7-10 เซนติเมตร **หากข้าวขาดน้ำในระยะนี้ เมล็ดจะลีบ และผลผลิตลดลง

- ปล่อยน้ำออกจากนาก่อนเก็บเกี่ยว 15-20 วัน

8) การดูแลรักษา

- การกำจัดวัชพืช : ควรมีการกำจัดวัชพืชน้อย 3 ครั้ง อาจใช้เครื่องทุ่นแรงที่ผลิตจากโรงงาน (Rotary Weeder) หรือประดิษฐ์ขึ้นมาเอง หรือถอนด้วยมือก็ได้ ในการกำจัดวัชพืชต้องใช้เวลา และแรงงานมากพอสมควร แต่ในการกำจัดวัชพืชแต่ละครั้งช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นในระดับที่คุ้มกับการลงทุน เพราะทำให้อากาศเข้าไปในดินได้มากซึ่งเป็นเหตุให้รากข้าวได้รับ ออกซิเจนโดยตรง มีผลต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว

- การควบคุมและกำจัดศัตรูพืช : การทำนาเปียกสลับแห้งทำให้ต้นข้าวแข็งแรงสมบูรณ์สามารถต้านโรคและศัตรูพืชได้ดีกว่านาขัง ท่วมไป วิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีทางธรรมชาติหรือการใช้สารชีวภัณฑ์ต้านโรคและแมลง การฉีดสารป้องกันกำจัดโรคแมลงจะต้องสำรวจระบบนิเวศก่อนทุกครั้ง ถ้าไม่ถึงขั้นระบาดก็ไม่ต้องฉีด การใช้สารชีวภัณฑ์จะฉีดเวลาตอนเย็น

9) การให้ปุ๋ย

ครั้งที่1 ข้าวอายุ 20 วัน ให้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 จำนวน 5 กิโลกรัม/ไร่ สูตร 18-46-0 จำนวน 8 กิโลกรัม/ไร่ และสูตร 0-0-60 จำนวน 9 กิโลกรัม/ไร่

ครั้งที่2 ข้าวอายุ 50-55 วันแต่ที่สำคัญต้องนำต้นที่สมบูรณ์ที่สุดมาผ่าต้นดูถ้าในโคน ต้นคล้ายขนนกแปลว่าข้าวเริ่มสร้างรวง ให้ใส่ปุ๋ยได้ทันทีเพราะเป็นระยะที่เราสามารถเพิ่มปริมาณเมล็ด ของข้าวในแต่ละรวงได้ แต่ถ้าดูที่อายุข้าวอาจจะเป็นการใส่ปุ๋ยไม่ตรงช่วง เพราะการฉีดสารกำจัดวัชพืชและการให้น้ำแต่ละครั้งทำให้ข้าวมีการเปลี่ยนแปลงการออกรวง และเพิ่มปริมาณผลผลิตของข้าวแต่ละฤดูกาลได้ ให้ปุ๋ยสูตร 21-0-0 จำนวน 5 กิโลกรัม/ไร่ สูตร 46-0-0 จำนวน 5 กิโลกรัม/ไร่ สูตร 18-46-0 จำนวน 8 กิโลกรัม/ไร่ และสูตร 0-0-60 จำนวน 9 กิโลกรัม/ไร่

ครั้งที่ 3 ให้ดูข้าวมีความสมบูรณ์แค่ไหนถ้าไม่สมบูรณ์ให้ใส่ สูตร 46-0-0 ประมาณ 4 กิโลกรัม/ไร่ หรือตามความเหมาะสม

การคำนวณอัตราการแพร่กระจายก๊าซมีเทนจากนาข้าว

ทำการประมาณค่าการปล่อยก๊าซมีเทน (Mg/Year) จากนาข้าว โดยใช้วิธีการที่แนะนำไว้ในคู่มือการจัดทำบัญชีก๊าซเรือนกระจกของ IPCC ปีพ.ศ. 2539 ตามสมการโดยคิดจากพื้นที่เก็บเกี่ยว (Harvested Area) คูณด้วยค่าการปล่อย (Emission Factor: EF) ที่เป็นค่าแนะนำไว้ในคู่มือการคำนวณของ IPCC ปีพ.ศ. 2539 และใช้ค่าแนะนำที่อ้างอิงในรายงานแห่งชาติฉบับที่ 2 (SNC) ปี พ.ศ.2553 รวมทั้งค่าการปล่อยเฉพาะของประเทศ (CSEF) จากการทบทวนงานวิจัย และรายงานการศึกษาการปล่อยก๊าซมีเทนจากนาข้าวในประเทศไทย

$$F_c = EF \times A \times 10^{-6} \quad (1)$$

เมื่อ

F_c = ค่าปริมาณการปล่อยก๊าซมีเทนจากการคำนวณ (เมกะกรัม/ปี)

EF = ค่าปัจจัยการปล่อยในรอบฤดูปลูก (กรัม/ตารางเมตร)

A = พื้นที่เก็บเกี่ยวในรอบปี (ตารางเมตร/ปี)

3. การจัดทำร่างคู่มือ/แผนกลยุทธ์การพัฒนาเกษตรกรคาร์บอนต่ำที่ยั่งยืน

โดยใช้แบบฟอร์มของระบบบริหารงานคุณภาพ (Quality Management System : QXS) ประกอบด้วย

- 1) ระเบียบการปฏิบัติงาน (Procedure Manual : PM)
- 2) เอกสารบรรยายลักษณะงาน (Job Description : JD)
- 3) เอกสารแบบบันทึกผลการปฏิบัติงาน (Form : FM)
- 4) ภาคผนวก

4. พื้นที่ดำเนินการ/เก็บข้อมูล

เกษตรกรในพื้นที่ภาคกลาง จำนวน 10 แห่ง

5. ระยะเวลาดำเนินงาน

ตั้งแต่ เดือน มกราคม 2567 ถึง ธันวาคม 2567

บรรณานุกรม

กรมอุตสาหกรรมพลังงานหมุนเวียน. (2565). **คาร์บอนเครดิต คืออะไร? ทำไมหลายประเทศจึงต้องเร่งสร้าง**

คาร์บอนเครดิต? Retrieved from <https://re-fti.org/carbon-credit-is/>.

กองประสานงานการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2565). **แนวทางและกลไกการบริหารจัดการ**

คาร์บอนเครดิต Retrieved from <https://climate.onep.go.th/wp-content/uploads/2023/01/20220525-carbon-credit-2-1.pdf>

กันทะวงศ์, วันสนั่น. (2565). **"การฟอกเขียวด้วยการซื้อขายคาร์บอนเครดิตในประเทศไทย"**

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD).

6721. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6721>

ชิษณุพงศ์ ขอมปวน. (2565). **ศึกษาทัศนคติและบรรทัดฐานที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อขาย Carbon**

Credit ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประเสริฐ ภาสันต์, นักวิจัย (2558). **การวิจัยเชิงนโยบายการจัดทำคาร์บอนเครดิต และประเมินความ**

ต้องการใช้น้ำ จากการดำเนินการปลูกสร้างสวนยางพารา ระยะที่ 3 ในภาคเหนือ ภาคกลาง

และภาคตะวันออก 250,000 ไร่: รายงานฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม

วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

มณฑลชนก มณีโชติ สถาบันวิทยาการจัดการ ทริส คอร์ปอเรชั่น(2565) : บทความ Thailand's Leading

Consulting Firm ฉบับที่ 14 ประจำเดือนพฤษภาคม 2565

วิกานดา วรรณวิเศษ. (2558). **คาร์บอนเครดิตธุรกิจลดโลกร้อน.** กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและข้อมูล สำนัก

วิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). **คาร์บอนเครดิต กลไกลดก๊าซเรือน**

กระจก. Retrieved from <https://www.onep.go.th/>.

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก(องค์การมหาชน) (2565). **วิธีซื้อ – ขาย คาร์บอนเครดิต ต้องเริ่ม**

อย่างไร Retrieved from <https://www.thansettakij.com/sustainable/zero-carbon/546240>

โครงการเงินนโยบายของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม หลักสูตร วิทยาการเกษตรระดับสูง (วกส.) รุ่นที่ 4

ชื่อโครงการ การเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจากคาร์บอนเครดิตสู่การเกษตรที่ยั่งยืน

หัวข้อ	รายละเอียด
ชื่อกลุ่ม	มัจฉานุ
วัตถุประสงค์ของโครงการ	1. เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจากคาร์บอนเครดิต 2. เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีเกษตรที่ยั่งยืนสู่การผลิตที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่ำ 3. เพื่อดำเนินงานตามเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทย ในภาพรวมและภาคการเกษตร
ประโยชน์ที่คาดว่าจะรับ	3.1 เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากคาร์บอนเครดิต 3.2 เกษตรกรมีวิถีเกษตรที่ยั่งยืนลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 3.3 ประเทศไทย สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศไทยในภาพรวมและภาคการเกษตร
ผู้ที่จะได้ประโยชน์จากโครงการ	เกษตรกร ภาครัฐ ภาคเอกชน
สรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รวมถึงมาตรการในการขับเคลื่อน	1. ข้อมูลการพัฒนาเกษตรกรที่ยั่งยืนจำนวน 10 แห่ง ในพื้นที่ภาคกลาง 2. ข้อมูลผลการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรจำนวน 10 แห่ง สำหรับการตรวจประเมินในพื้นที่ภาคกลาง 3. ร่างคู่มือ แผนกลยุทธ์การพัฒนาเกษตรกรที่ยั่งยืน 1 เรื่อง